

Úvod

Do rúk sa vám dostáva učebný text, ktorý je zameraný na časť ekonomickej problematiky zameranej na peniaze a s tým súvisiacu bankovú sústavu na Slovensku, platobný styk, elektronické bankovníctvo, medzinárodný platobný styk, a daňovú sústavu Slovenska so zameraním predovšetkým na dane fyzických osôb.

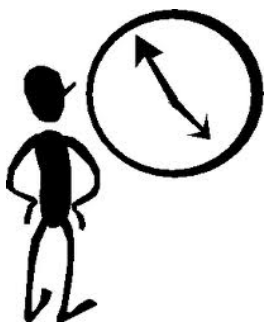
Pri štúdiu a získavaní "Ekonomického minima" si musíme uvedomiť, že ekonómia je veda, ktorá skúma, analyzuje a opisuje spôsob, ako ľudia používajú vzácne, obmedzené zdroje s alternatívnym použitím na výrobu tovarov a služieb, ako si tieto rôznorodé tovary a služby rozdeľujú a navzájom vymieňajú. To znamená, že ekonómia skúma, podľa čoho a akým spôsobom spoločnosť rieši vzácnosť zdrojov.

Ekonómia, ako spoločenská veda je veda, ktorá skúma ekonomiku, t.j. hospodársky život. Hlavným cieľom ekonomiky je uspokojovať potreby jednotlivých trhových subjektov. Vzťah medzi ekonómiou a ekonomikou je vzťah hospodárskej teórie a hospodárskej praxe. Ekonómia navrhuje riešenia základných problémov ekonomiky, ekonomika poskytuje ekonómii podnety na riešenie. Medzi ekonómiou a ekonomikou je úzka spojitosť a vzájomné ovplyvňovanie sa.

Každý jednotlivec, podnik, ale aj región, či krajina, bez ohľadu na to, či je bohatá, alebo chudobná, disponuje obmedzenými výrobnými zdrojmi, vrátane peňažných prostriedkov. Preto musia veľmi uvážlivo robiť výber, ako využívať tieto obmedzené výrobné zdroje na uspokojovanie súčasných, ale aj budúcich potrieb.

Toto je niekoľko myšlienok, ktoré poukazujú na postavenie, význam, ale aj dôležitosť vzťahov medzi ekonomikou a ekonómiou a budú prvou iskričkou, pre zapálenie ohňa poznania v tejto oblasti štúdia. Radosť a prospešnosť z vášho štúdia budete mať vtedy, ak budete učebné texty čítať postupne, pozorne a súvislo, doplnené o odborný výklad, čím získate ucelenú predstavu o uvedenej časti ekonomického systému. Veríme, že vami získané poznatky vám pomôžu aj v reálnom živote.

Autor

1. Banková sústava na Slovensku

Banková Sústava je tvorená súhrnom všetkých bánk na území určitého štátu. Jej štruktúra závisí od úrovne vyspelosti ekonomiky. Banková sústava zabezpečuje fungovanie peňažného trhu. V každej vyspelej trhovej ekonomike sa banková sústava skladá z dvoch stupňov:

- centrálna – emisná banka,
- komerčné – obchodné banky.

Centrálna banka je inštitúcia, ktorú zriaďuje štát. Dôležitým predpokladom efektívneho fungovania centrálnej banky je jej nezávislosť od vlády a politickej moci. Miera tejto nezávislosti môže byť v rôznych krajinách rôzna, a tým je dané aj postavenie a funkcie centrálnej banky. Na Slovensku plní tieto funkcie Národná banka Slovenska (NBS), ktorej hlavným cieľom je podľa zákona číslo 199/2001 Z. z. udržiavať cenovú stabilitu. Národná banka Slovenska plní tieto úlohy:

- určuje a riadi menovú politiku,
- vydáva bankovky a mince,
- reguluje množstvo peňazí v obehu,
- riadi peňažný obeh,
- koordinuje platobný styk a zúčtovanie bánk,
- uskutočňuje bankový dohľad nad činnosťou komerčných bánk,
- zastupuje Slovenskú republiku v operáciách na svetových trhoch peňazí,
- zastupuje Slovenskú republiku v medzinárodných menových inštitúciách,
- Národná banka Slovenská vykonáva zúčtovacie operácie a platobný styk Slovenskej republiky,
- vedie účty štátneho rozpočtu, štátnych fondov a štátnych finančných aktív a pasív.

NBS je povinná zo zákona podávať Národnej rade SR polročné správy o menovom vývoji v Slovenskej republike.

Do 1. januára 2009 sme na Slovensku mali dvojstupňovú bankovú sústavu, kde I. stupeň tvorila Národná banka Slovenska a II. stupeň tvorili obchodné (komerčné) banky.

Dňa 1. januára 2009 sa Slovenská republika stala členom eurozóny. Eurozónu tvoria členské štáty Európskej únie, ktoré od roku 1999 zaviedli euro. Eurozóna vznikla v januári 1999, keď **Európska centrálna banka** prebrala zodpovednosť za menovú politiku od národných centrálnych bánk jedenástich členských štátov EÚ. V roku 2001 vstúpilo do eurozóny Grécko, v roku 2007 Slovinsko, v roku 2008 Cyprus a Malta, v roku 2009 Slovensko a v roku 2011 Estónsko.

Právnym základom jednotnej menovej politiky je Zmluva o založení Európskeho spoločenstva a Štatút Európskeho systému centrálnych bánk a Európskej centrálnej banky. Na základe tohto štatútu bola k 1. júnu 1998 založená **Európska centrálna banka** a **Európsky systém centrálnych bánk (ESCB)**. Európska centrálna banka je jadrom Eurosystemu a ESCB.

Európska centrálna banka je centrálnou bankou pre jednotnú európsku menu euro. Európska centrálna banka bola založená vo Frankfurt nad Mohanom v júni 1998, a od 1. januára 1999 zodpovedá za výkon menovej politiky v eurozóne – druhej najväčšej ekonomike na svete po Spojených štátoch. Je centrálnou bankou zodpovednou za jednotnú európsku menu, preto spolupracuje s národnými centrálnymi bankami všetkých krajín eurozóny v rámci Eurosystemu. Hlavným rozhodovacím orgánom ECB je Rada guvernérov, ktorú tvoria

šiesti členovia Výkonnej rady a guvernéri národných centrálnych bánk sedemnástich krajín eurozóny.

Hlavnou úlohou ECB je udržiavať cenovú stabilitu v eurozóne. Na rozdiel od národných centrálnych bánk uskutočňuje ECB len malý počet operácií. Sústreďuje sa hlavne na určovanie politiky a zabezpečovanie toho, aby národné centrálné banky dôsledne uplatňovali jej rozhodnutia.

Európska centrálna banka – ECB zodpovedá predovšetkým za:

- určovanie politiky Eurosystému,
- rozhodovanie o operáciách menovej politiky, ich koordináciu a monitorovanie,
- prijímanie právnych aktov,
- schvaľovanie emisie bankoviek,
- intervencie na devízovom trhu,
- medzinárodnú a európsku spoluprácu.

Národné centrálné banky zodpovedajú za:

Výkon operácií menovej politiky – národné centrálné banky vykonávajú jednotlivé transakcie, napríklad poskytujú komerčným bankám peňažné prostriedky,

Operatívne riadenie devízových rezerv ECB – tu patrí uskutočňovanie a zúčtovanie trhových transakcií v rámci investovania devízových rezerv ECB,

Správu vlastných devízových rezerv – plánované operácie národných centrálnych bánk v tejto oblasti si vyžadujú súhlas ECB, ak sa jedná o transakcie, ktoré môžu ovplyvniť kurz alebo stav likvidity v príslušnej krajine, alebo ak transakcie presahujú určité hranice stanovené ECB. Cieľom je zabezpečiť súlad s menovou a kurzovou politikou ECB.

Prevádzku a dohľad nad platobnými systémami – platobné systémy zabezpečujú prevod peňazí v rámci bankového systému. Každá národná centrálna banka prevádzkuje a má pod dohľadom vlastný národný platobný systém. Tieto systémy sú vzájomne prepojené a spolu tak tvoria platobný systém TARGET.

Vydávanie bankoviek spolu s ECB – eurobankovky vydávajú národné centrálné banky spolu s ECB. Národné centrálné banky zodpovedajú za uvádzanie všetkých bankoviek do obehu, pričom na uspokojenie dopytu po eurobankovkách vydávajú ročné objednávky na ich výrobu a prevádzkujú systém riadenia ich zásob v Eurosystéme. Obe činnosti koordinuje ECB. Národné centrálné banky prijímajú potrebné opatrenia na zabezpečenie vysokej kvality bankoviek v obehu a na analýzu falzifikátov.

Zber štatistických údajov a spolupráca s ECB

Plnenie úloh mimo ESCB.

Komerčné – obchodné banky sú podnikateľské subjekty, ktorých hlavným cieľom je maximalizácia zisku. Poskytujú finančné služby svojim klientom a vytvárajú predpoklady pre plynulý chod a rozvoj hospodárstva. Obchodné banky prijímajú dočasne voľné peňažné prostriedky od obyvateľstva a podnikov, požičiavajú peniaze tým, ktorý o ne prejavia dopyt.

Okrem základných úloh (prijímanie vkladov a poskytovanie úverov) môžu banky vykonávať aj ďalšie činnosti ako sú:

- investovanie do cenných papierov,
- finančný prenájom,
- platobný styk a zúčtovanie,

- vydávanie a správa platobných prostriedkov, napr. platobných kariet, cestovných šekov,
- poskytovanie záruk,
- otváranie akreditívov,
- obstarávanie inkasa,
- obchodovanie s devízovými hodnotami, v oblasti termínovaných obchodov, s prevoditeľnými cennými papiermi, zo zlatými a striebornými mincami,
- finančné maklérsstvo,
- poskytovanie poradenských služieb vo veciach podnikania,
- obhospodarovanie cenných papierov klienta,
- zmenárenskú činnosť,
- poskytovanie bankových informácií,
- prenájom bezpečnostných schránok,
- vykonávanie hypotekárnych obchodov.

2. Platobný styk

Vznik peňazí súvisí s rozvojom delby práce, s rozvojom tovarovej výroby a výmeny. Existencia peňazí a funkcie peňazí ďalej podporujú výrobu a zjednodušujú výmenu tovaru, odstraňujú barterový obchod. Peniaze majú v trhovej ekonomike kľúčovú úlohu, pretože peňažná výmena umožňuje podstatne efektívnejšie fungovanie trhu. Peniaze sú užitočné, lebo umožňujú pomerne jednoduchú a rýchlu výmenu tovarov, jednoduché a jasné určenie ceny a uchovanie hodnoty statkov a služieb v čase. Za peniaze môžeme považovať všetko, čo slúži ako všeobecne prijímaný platobný prostriedok alebo platidlo.

Peniaze dnes vystupujú v týchto **formách**:

- **Drobné kovové mince.**

- **Papierové peniaze** – bankovky, ktoré emituje centrálna banka. Papierové peniaze tvoria spolu s mincami obeživo, t.j. hotové peniaze.

- **Bankové depozitné peniaze.** Majú formu bezhotovostných peňazí, čo znamená že sú to zápisy na účtoch v bankách, vklady na vkladných knižkách bez výpovednej lehoty, ktoré možno kedykoľvek vybrať alebo prevádzať z účtu na účet pomocou šekov (šekové vklady). Vystupujú v bezhotovostnej podobe, ale možno nimi okamžite platiť, respektíve rýchlo ich zameniť na hotové peniaze. Súčasťou tejto formy peňazí sú aj takzvané elektronické peniaze, úverové a platobné karty, ktoré sú spoľahlivejšie a rýchlejšie ako šekové knižky.

- "**Kvázipeniaze**" – "**skoropeniaze**", sú to peniaze s nižším stupňom likvidity, ako sú napríklad:

- vklady s výpovednou lehotou /termínované vklady/, depozitné certifikáty /sú alternatívou termínovaných vkladov/,
- likvidné cenné papiere, napr. štátne obligácie, s ktorými síce nemôžeme vykonávať bežné platobné operácie možno ich však premeniť na hotové peniaze tak, že ich predložíme na preplatenie alebo ich môžeme predať na kapitálovom trhu.

V trhovej ekonomike plnia peniaze tri funkcie:

1. **Prostriedok výmeny**, čo znamená, peniaze sprostredkujú výmenu tovaru, kúpu a predaj. Túto funkciu plnia hotovostné peniaze (mince, bankovky), ako aj depozitné – bankové peniaze. Ukazuje sa, že čím je peňažný systém rozvinutejší, tým väčšia časť výmeny tovarov sa uskutočňuje bezhotovostne (prevodom z účtu na účet alebo pomocou úverových kariet).

2. **Zúčtovacia jednotka**. Pomocou peňazí sa vyjadruje cena vymieňaných tovarov, vyjadrujú sa pohľadávky a záväzky jednotlivých subjektov, dosiahnutý zisk podnikov, výška mzdy a podobne.

3. **Uchovávateľ hodnôt**. Peniaze sa hromadia ako jedna z foriem majetku. Túto funkciu plnia tým lepšie, čím je ich hodnota stabilnejšia. v období vysokej inflácie môžu stratiť schopnosť uchovávať hodnotu.

S funkciami peňazí súvisia aj motív **hromadenia peňazí a dopyt po peniazoch**:

- **Transakčný** dopyt po peniazoch zahrňuje schopnosť vykonávať bežné výdavky domácnosti a podnikov (nákup tovarov a služieb, surovín a materiálov, výplata miezd a podobne).
- **Majetkový (špekulačný)** dopyt po peniazoch súvisí s funkciou uchovávateľa hodnôt. Ekonomické subjekty podľa výšky výnosov jednotlivých foriem majetku (zisk, úrok) držia svoj majetok buď v podobe hotových peňazí, ako najlikvidnejšej forme majetku, alebo v podobe cenných papierov, termínovaných vkladov, nehnuteľností, umeleckých diel a podobne.

Realizácia platobného styku patrí medzi kľúčové operácie komerčných bánk. Ak vychádzame z predpokladu, že platobný styk medzi jednotlivými ekonomickými subjektmi sa realizuje formou hotových peňazí alebo bezhotovostnými prevodmi, tak práve bezhotovostný styk sa organizuje najmä prostredníctvom komerčných bánk. Bezhotovostný platobný styk má nesporné veľké výhody pre všetky ekonomické subjekty, nehovoriac o tom, že sa zrýchľuje obrat peňazí a ovplyvňuje chod ekonomiky. Medzi najbežnejšie bankové operácie patrí aj sprostredkovanie platobného styku. Aby mohla banka takéto operácie realizovať, musí klient mať na základe zmluvných podmienok otvorený účet. Platobný styk prebieha zväčša bezhotovostne, čo znamená prevodom na bankových účtoch. Tento bezhotovostný platobný styk sa realizuje:

- ako *účtovné peniaze* čo znamená, že platenie sa uskutoční prevodom z účtu na účet,
- použitím *náhrad peňazí (zmenky, šeky, platobné karty)*.

Klient má možnosť realizovať platobný styk prostredníctvom siete komerčných bánk dvojakým spôsobom:

1. úhradovou formou platenia,
2. inkasnou formou platenia.

Príkaz na úhradu predstavuje najjednoduchšiu formu bezhotovostného platobného styku. Banka jednosmerne zaťažuje účet platcu a potom zúčtuje v prospech účtu príjemcu. Príkaz na úhradu môže dávať klient buď jednotlivo, alebo takzvaný hromadný príkaz na úhradu, ak sa jedná o viaceré platby, ktoré majú rovnakú lehotu splatnosti. Všetky príkazy spracúva banka na základe dokladov, ktoré jej predkladá klient.

Pri často sa opakujúcich rovnakých platbách alebo zálohových platbách môže dať klient banke takzvaný **trvalý príkaz na úhradu**. Trvalé príkazy na úhradu využívajú napríklad fyzické osoby prostredníctvom svojich sporožirových účtov.

Inkasná forma platenia sa využíva najmä pri zúčtovaní nesporných pohľadávok (poplatky za nájomné, plyn a elektrinu).

Prevažná časť platieb, ktoré realizujú komerčné banky má dnes bezhotovostnú podobu. Banky zabezpečujú aj hotovostný platobný styk, pri ktorom prijímajú peňažné hotovosti od svojich klientov a tiež im vydávajú hotové peniaze z ich účtov.

Platobný styk, ako sme uviedli sú všetky druhy platieb, ktoré sa uskutočňujú tak medzi právnickými, ako aj fyzickými osobami, bez ohľadu na to, či ide o obchodné alebo osobné vzťahy. Môže byť:

- tuzemský,
- zahraničný.

Tuzemský platobný styk – predstavuje súhrn všetkých foriem a spôsobov platenie, ktoré sprostredkúva obchodný a finančný sektor v národnom hospodárstve.

Z hľadiska organizačného a technického zabezpečenia platieb poznáme:

- a) hotovostný platobný styk,
- b) bezhotovostný platobný styk,
- c) kombinovaný platobný styk.

Hotovostný platobný styk – sa vo vyspelých trhovách ekonomikách vyskytuje v obchodných vzťahov veľmi zriedkavo. Častejší je ešte pri neobchodných priamych platbách v hotovosti (nákup v maloobchode) alebo platenie prostredníctvom pošty.

PLATITEĽ → h o t o v o s ť → PRÍJEMCA

PLATITEĽ → p o š t a → PRÍJEMCA

Nevýhody hotovostného platobného styku:

- potreba držania väčšieho množstva peňazí v hotovosti (hrozba krádeže),
- zdĺhavý spôsob platby,
- nákladnosť, pretože je potrebné zabezpečovať aspoň minimálnu ochranu peňazí.

Priame platby sú najčastejšie využívané pri nákupe v maloobchode, veľkoobchode, doprave, inkaso, prípadne iné platby za kultúrne, športové, či spoločenské akcie.

Bezhotovostný platobný styk – je takou formou platobného styku, pri ktorom sa peniaze nepoužívajú v hotovosti, ale vo forme depozitných – bankových peňazí (musíme mať účet v banke)

BANKA PLATITEĽA ↔ BANKA PRÍJEMCU

Bankový účet – 6 000 € → bezhotovostné zúčtovanie → Bankový účet + 6 000 €

Za najdôležitejšie výhody bezhotovostného platobného styku možno považovať:

- rýchlosť a operatívnosť – bezhotovostné platby zrýchľujú obchodný a finančný sektor
- hospodárnosť, racionálnosť a úspornosť – odpadáva manipulácia s peniazmi,
- bezpečnosť a istota.

Kombinovaný platobný styk, ktorý sa často označuje ako „polohotovostný“, pretože v skutočnosti ide o súčasné spojenie hotovosti i bezhotovostného platenia v jednej hospodárskej operácii.

Môžu nastať dva varianty:

1. keď platiteľ uhradza v hotovosti v peňažnom ústave alebo na pošte a príjemcovi sa platba pripíše na účet v banke,
2. keď príjemca dostane hotovosť od platiteľa, ktorý to uhradil zo svojho účtu v banke.

3. Eletronické bankovníctvo

Elektronické bankovníctvo predstavuje moderné formy platobného styku. Klient tu neprichádza do osobného kontaktu so zamestnancami banky pri vybavovaní bankových záležitostí, teda nemusí prísť osobne do banky aby zo svojho účtu uhradil napríklad nájomné. Klient komunikuje s bankou prostredníctvom moderných telekomunikačných technológií ako je mobilný telefón, internet, fax, či telefón s pevnou linkou. Na identifikáciu klienta slúži tzv. PIN kód, prihlasovacie meno, heslo a GRID karta (plastová karta s číselnými kódmi pre potvrdenie transakcií – slúži ako podpis klienta).

Výhody elektronického bankovníctva:

- možnosť komunikovať s bankou 24 hodín denne 7 dní v týždni (teda aj v čase keď je reálne banka zatvorená),
- pohodlnejšia komunikácia, možnosť komunikovať s bankou prakticky z celého sveta,
- možnosť vykonávať aktívne operácie, napríklad zadávať príkazy k platbe, ale aj pasívne operácie ako napríklad prijímať výpisy z účtu a informácie o ponúkaných produktoch,
- ovládanie účtu cez mobil, internet, e-mail, telefón a podobne,
- nižšie poplatky ako za služby v banke.

K rozšíreným nástrojom elektronického bankovníctva patrí:

Home banking – je služba, ktorá je vhodná najmä pre veľké spoločnosti. Je založený na prepojení osobného počítača klienta s informačným systémom banky. Umožňuje prístup k účtu s možnosťou priameho prepojenia s účtovným systémom klienta. Spojenie je možné len cez počítač, v ktorom je nainštalovaný špeciálny softvér. Bezpečnosť je zabezpečená prostredníctvom hesiel, šifrovania správ a elektronickým podpisom.

Internet banking – klient nadväzuje spojenie s bankou prostredníctvom verejnej siete internet. Klient po zadaní prístupových kódov môže bez časového a priestorového obmedzenia získať v reálnom čase informácie o svojom účte, či úvere, môže napríklad zadávať platobné príkazy, či realizovať vklady na termínovaný účet.

E-mail banking – cieľom služby je zasielať klientovi prostredníctvom verejnej komunikačnej siete internet do jeho e-mailovej schránky správy napríklad výpisy z účtu v elektronickej podobe, potvrdenia o zrealizovaných transakciách či informácie banky.

SMS banking – ide o službu založenú na princípe prijímania krátkych textových správ na mobilný telefón. Služba je určená pre tých klientov, ktorí potrebujú priebežne sledovať zmeny na bankovom účte. Klient prostredníctvom tejto služby môže len prijímať informácie o účte.

Mobil banking (GSM banking) – ide o službu, pri ktorej klient prostredníctvom mobilného telefónu môže vykonávať bankové operácie. Bankové operácie sa vykonávajú prijímaním a odosielaním SMS správ. Služba je viazaná na konkrétne číslo SIM karty a mobilné číslo. Všetky vymieňané informácie sú šifrované.

Telefón banking (telebanking, Phonebanking) – ide o službu, pri ktorej sa na spojenie klienta s bankou používa klasická telefónna linka. Klient tak môže komunikovať s operátom „call“ centra alebo je spojený s informačným systémom banky, ktorý ho navádza na jednotlivé kroky. Klient si potom vyberá z ponuky prostredníctvom použitia číslíc telefónu.

4. Medzinárodný platobný styk

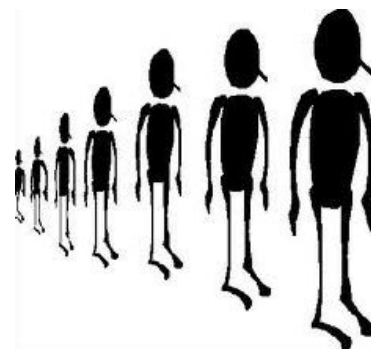
Medzinárodný platobný styk je súhrn platobných vzťahov jednotlivých krajín, inštitúcií, podnikov a občanov, ktoré predstavujú platby, ktoré smerujú do zahraničia, ako aj platby, ktoré uskutočňujú tuzemské subjekty v zahraničí.

V Medzinárodnom platobnom styku rozlišujeme:

- **obchodné platby** – úzko súvisia s obchodnými operáciami (platby z vývozu, platby z dovozu)
- **neobchodné platby** – nesúvisia s obchodnými operáciami, ale týkajú sa turistických alebo iných aktivít ako sú napríklad štipendia, dôchodky a podobne.

Účastníci medzinárodného platobného styku sú:

- **platiteľ** – osoba, ktorá platí,
- **banka platiteľa** – napríklad banka dovozcu, v ktorej má platiteľ otvorený účet,
- **príjemca (beneficient)** – osoba, ktorej sa platí,
- **banka príjemcu** – napríklad banka vývozcu,
- **korešpondenčná banka** – sprostredkujúca banka, ktorá zabezpečuje priame spojenia takých bánk, ktoré medzi sebou nekomunikujú.

Systémy Medzinárodného platobného styku závisia na základe zúčtovania platieb medzi bankami. Rozlišujeme dva základné systémy medzinárodného platobného styku:

1. **Korešpondenčný Platobný Systém** – uskutočňuje sa medzi bankami prostredníctvom navzájom vedených korešpondenčných účtov, pričom platenie prebieha vo voľne vymeniteľných menách (USD, EUR, GBP...) Tento systém nemusí byť upravený zmluvami, to znamená, že ide o nezmluvný platobný styk.

- a) **Nostro účty** – naše účty v zahraničnej banke, to znamená, že sú to účty, ktoré má naša banka otvorené v iných bankách vo svete,
- b) **Loro účty** – zahraničné účty v našej banke, ktoré naša banka vedie pre zahraničné banky.

2. **Clearingový Platobný systém** – uskutočňuje sa prostredníctvom clearingových platobných dohôd, t.j. na princíp účtovacej klíringovej banky, ktorá vedie účty všetkých zúčastnených bánk. Platby medzi nimi sa uskutočňujú prostredníctvom klíringových účtov, čo znamená, že sa jedná o bezhotovostné účtovanie, započítaním vzájomných záväzkov a pohľadávok.

Pojmy súvisiace s medzinárodným platobným stykom:

Rozlišujeme:

- platobné prostriedky hotovostného platobného styku ako sú zlato a valuty,
- platobné prostriedky bezhotovostného platobného styku, kde patria devízy, zmenky, šeky, platobné karty

Platba v hotovosti – používa sa skôr výnimočne. Spája sa s rôznymi rizikami a používa sa skôr v maloobchode, v medzinárodnom cestovnom ruchu prípadne v doprave a pri iných činnostiach,

Platobná karta – nahrádza hotovosť. Platobné karty sú dnes vydávané s medzinárodnou platnosťou, ako napríklad – VISA, ELECTRON, MAESTRO, Master Card a podobne. Platia nimi predovšetkým súkromné osoby, ale aj podnikatelia.

Zlato – používa sa na vyrovnávanie schodkov platobných bilancií,

Valuty – sú všetky zahraničné bankovky a mince, v hotovosti (napríklad. USD, CZK),

Devízy – sú peňažné prostriedky v cudzej mene na účtoch v peňažných ústavoch. Môžu znieť na voľne vymeniteľné meny (USD, GBP, EUR) alebo na meny, ktoré nie sú voľne vymeniteľné v zahraničí (česká koruna, maďarský forint, poľský zlotý, švédka koruna...)

Mena – zákonné platidlo, ktoré platí v určitom štáte (napr. švajčiarsky frank) alebo vo viacerých štátoch (euro, dolár...)

Menová jednotka – predstavuje základ meny (napr. jeden švajčiarsky frank, jedno euro...)

Menový kurz – je cena peňažnej jednotky jednej krajiny vyjadrená v peňažných jednotkách iných krajín

Vyjadruje sa:

- pomerom domácej meny k cudzej mene (priamy kurzový záznam) – napr. 1 €=0,7 \$,
- pomerom cudzej meny k domácej mene (nepriamy kurzový záznam) – napr. 1 zł=1,5€

Menový kurz eura denne vyhlasuje ECB (Európska centrálna banka) v kurzovom lístku. Uvádza len jeden kurz – stred.

Kurzový lístok – vydávajú okrem ECB aj obchodné banky, ktoré uvádzajú kurz nákup a kurz predaj osobitne pre valuty a devízy.

Devízový kurz – je to kurz krátkodobých zahraničných pohľadávok, ktoré znejú na cudziu menu a sú splatné v cudzine.

Valutový kurz – vyjadruje vzťah domácej a zahraničnej meny v hotovostnej forme (vo valutách).

Hladká platba je najčastejšie používanou priamou úhradou do zahraničia, ktorú uskutočňuje banka prostredníctvom platobného príkazu svojho klienta.

Základné znaky:

- najčastejší a najpoužívanejší spôsob platenia v medzinárodnom platobnom styku,
- je najrizikovejšou formou platenia,

- obchodný partneri ho používajú, keď sa poznajú a dôverujú si,
- uskutočňuje sa prevodom z účtu na účet.

Účastníkmi vzťahov sú platiteľ, banka platiteľa, príjemca a banka príjemcu.

Banka platiteľa a banka príjemcu majú priame spojenie

1. Platiteľ – príkazca odovzdá svojej banke platobný príkaz.
2. Banka platiteľa požiadava zahraničnú banku (banku príjemcu), aby uhradila príslušnú sumu príjemcovi, ktorý je uvedený v platobnom príkaze.
3. Banka príjemcu hradí platbu v prospech účtu príjemcu.
4. Banka platiteľa zaťaží účet platiteľa (čo znamená, že zníži jeho účet o uhradenú sumu).
5. Medzi bankou platiteľa a bankou príjemcu sa uskutoční vzájomné zúčtovanie platby.

Bežný občan najčastejšie využíva pri platbách v zahraničí hotovostné platby v cudzej mene s využitím valút. Pomerne bežné je využívanie platobných kariet, čo zjednodušuje transakcie a šetrí čas a peniaze. Špecifickou formou sú úhrady do zahraničia, kde je vhodné zistiť výšku poplatku v platných cenníkoch za úhradu do zahraničia v jednotlivých bankách, kde môže byť výška poplatku za úhradu od 0 € až po niekoľko desiatok € za tú istú transakciu.

5. Daňová sústava, dane fyzických osôb

Hlavným zdrojom príjmov štátneho a miestnych rozpočtov sú **dane**.

Daňové zákony predstavujú skupinu zákonov upravujúcich jednotlivé dane daňovej sústavy. Daňovú sústavu môžeme členiť na:

- priame dane,
- nepriame dane.

Priame dane - vyrubujú sa priamo, bezprostredne z príjmu alebo majetku, pričom fyzická alebo právnická osoby znáša sama daňovú povinnosť. Výška daňovej povinnosti má priamu väzbu na jej príjem alebo majetok: fyzická alebo právnická osoby si ju sama vypočítava a sama odvádza.

K priamym daniam patria:

- a) **daň z príjmov**, kde § 3 – § 11 upravujú daň z príjmov fyzickej osoby a § 12 a ďalšie upravujú daň z príjmov právnickej osoby,
- b) **miestne dane**.

Predmetom dane z príjmov fyzickej osoby sú:

- **Príjmy zo závislej činnosti**, kde sa jedná predovšetkým o príjmy zo závislej činnosti, ako sú príjmy zo zamestnania a odmeny za výkon funkcie v štátnych orgánoch a podobne.
- **Príjmy z podnikania, z inej samostatnej zárobkovej činnosti a z prenájmu**, sú predovšetkým príjmy z podnikania, či už vo forme živností, alebo ako spoločníci verejnoobchodnej spoločnosti a komplementárov komanditnej spoločnosti, činnosť audítorov, daňových poradcov, notárov, súkromných veterinárnych lekárov, advokátov, súdnych znalcov a tlmočníkov a podobne. Do tejto skupiny

príjmov patria aj príjmy z vytvorenia diela a umeleckého výkonu vrátane príjmov autorov z vydávania, rozmnožovania a rozširovania literárnych diel a iných diel na vlastné náklady a príjmov autorov za príspevky do novin, časopisov, rozhlasu a televízie. V rámci prenájmu ide o príjmy súvisiace s prenájomom nehnuteľností.

- **Príjmy z kapitálového majetku**, ako sú úroky a ostatné výnosy z cenných papierov, vkladných knižiek a podobne.
- **Ostatné príjmy**, ako sú príjmy z príležitostných činností vrátane príjmov z príležitostnej poľnohospodárskej výroby, lesného a vodného hospodárstva a z príležitostného prenájmu hnutelných vecí. Ďalej tu patria príjmy z prevodu vlastníctva nehnuteľností, predaja hnutelných vecí, prevodu cenných papierov, výhry v lotériách a iných podobných hrách a výhry z reklamných súťaží, a podobne.

Miestne dane netvoria príjmy štátneho rozpočtu, ale sú súčasťou príjmov obcí alebo vyšších územných celkov, ktoré sú ich správcami. K miestnym daniam podľa zákona č. 582/2004 Z. z. o miestnych daniach a miestnom poplatku za komunálne odpady a drobné stavebné odpady, ktoré môže ukladať obec, patria:

- a) daň z nehnuteľností,
- b) daň za psa,
- c) daň z užívania verejného priestranstva,
- d) daň za predajné automaty,
- e) daň za nevýherné hracie prístroje,
- f) daň za ubytovanie,
- g) daň za vjazd a zotrvanie motorového vozidla v historickej časti mesta,
- h) daň za jadrové zariadenie.

Obec ukladá miestny poplatok za komunálny odpad a drobný stavebný odpad. Vyšší územný celok môže ukladať daň z motorových vozidiel.

Nepriame dane – tieto dane odvádza výrobca, poskytovateľ služieb a pod. Výška týchto daní sa presúva do ceny nakupovaných výrobkov a poskytovaných služieb. Majú teda priamy dosah na spotrebiteľa, ktorý tieto dane znáša v cene nakupovaných výrobkov či poskytovaných služieb. Postihujú spotrebiteľa nepriamo prostredníctvom ceny nakupovaných výrobkov alebo služieb. K nepriamym daniam patria:

a) daň z pridanej hodnoty (DPH),

b) spotrebné (selektívne) dane: daň z alkoholických nápojov, daň z vína, daň z piva, daň z tabakových výrobkov, daň z liehu, daň z minerálneho oleja, daň z elektriny, uhlia a zemného plynu. Ide v podstate o fiškálne monopolne dane, ktorými sú zaťažené tovary, ktorých výrobu si vyhradil štát, ako sú napríklad tabak a alkohol. Tieto dane značne zvyšujú cenu tovaru s cieľom obmedziť ich spotrebu – prohibičná daň.

Problematiku spotrebných daní lepšie pochopíme na príklade. Jeden liter vodky 40 % stojí v obchode 10 €. Na tejto cene sa podieľa:

Výrobné náklady vrátane zisku výrobcu a obchodníka ..... 4,02 €.

Spotrebná daň (1080 € na 1 hl alkoholu, čo predstavuje 10,8 € na 1 liter 100 % alkoholu). Na 1 liter 40 % alkoholu to je..... 4,32 €.

Daň z pridanej hodnoty je 20 % čo je ..... 1,668 € z 8,34 €.

To znamená, že z hodnoty 10 € 1 litra 40 % alkoholu predávaného v obchode je odvedených štátu vo forme spotrebnej dane a dane z pridanej hodnoty takmer 6 €.

V súvislosti s daňovými zákonmi sú dôležité tieto pojmy:

Daň – je jednostranná, povinná, spravidla sa opakujúca, zákonom určená platba v určitej výške, ktorú musia daňové subjekty pravidelne v stanovenom čase uhrádzať na štátne účty spravované daňovými úradmi (tie ich odvádzajú do štátneho rozpočtu, kde tvoria rozhodujúci zdroj príjmov).

Subjekt dane – fyzická alebo právnická osoba, ktorá je povinná vypracovať daňové priznanie, odvieť povinnú daň.

Daňovník – fyzická alebo právnická osoba, ktorej príjmy, majetok alebo činnosti podliehajú dani, ktorá si sama vypočítava výšku daňovej povinnosti, podáva daňové priznanie a nesie celú výšku daňového bremena.

Platiteľ dane – ten, kto odvádza dane do štátneho rozpočtu, ale nenesie daňové bremeno, to znáša daňovník, pretože daň je zahrnutá v cene tovarov a služieb (on iba vyzbiera daň od daňovníka). To platí napríklad pri DPH a spotrebných daniach.

Sadzba dane – určuje, akú časť daňového základu je potrebné odvieť do štátneho rozpočtu, môže byť určená pevnou sumou, percentuálnou sadzbou alebo kombináciou pevnej sumy a percenta.

Predmet dane – to, čo je objektom zdanenia, z čoho sa daň platí. Predmetom zdanenia môže byť príjem, vec, majetok alebo úkon. Platí, že predmet dane má byť presne kvantifikovateľný a má vyjadrovať daňovú schopnosť daňovníka.

Základ dane je kvantifikáciou predmetu dane. Vypočítava sa z neho výška daňovej povinnosti, závisí od druhu dane.

Použitá literatúra:

BEŇOVÁ, E. - JANKOVSKÁ, A. - MAJTANOVÁ, A. 1999. *Financie a mena*. Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava. 1999. 288 s. ISBN 80-225-1134-X.

HONTYOVÁ, K. - LISY, J. - MAJDUCHOVÁ, H. 2013. *Základy ekonómie a ekonomiky*. Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava. 2010. 194 s. ISBN 978-80-225-2943-3.

BEŇOVÁ, K. a kol. 2007. *Financie a mena*. Vydavateľstvo IURA EDITION, Bratislava 2007. 392 s. ISBN 978-80-8078-142-2.

STRIČÍK, M. - MEHEŠ, M. 2012. *Vybrané kapitoly z podnikania v malých a stredných podnikoch*. Vydavateľstvo EKONÓM, Bratislava. 2012. 176 s. ISBN 978-80-225-3403-01.

KOLEKTÍV. *ZÁKONY 2013*. Poradca, s.r.o. 2013. 832 s. ISSN 1335-6127.

ZBOJEK, J. 2011. *Šlabikár finančnej gramotnosti*. TypoPress, Košice-Myslava. 2011. 168 s. ISBN 978-80-8129-005-3.